

118 natuknica, te isto tako treba valorizirati kazalo imena (ukupno 258).

Nekoliko *lapsusa* su zapravo *quantité négligeable* za respektabilni broj stranica ovog djela i vrlo široki lingvistički horizont.

Autoru čestitke, a onima koji se budu služili ovim djelom ugodna lektira, studij i širenje horizonta.

Karlo Višaticki

A. POLEGUBIĆ, ur.

Kršćanstvo i identitet (*Christentum und Identität*)

– Hrvatski dušobrižnički ured,
Frankfurt am Main, 2014., 222 str.

Brojni teoretičari suvremenoga europskog života ukazuju kako u Europi, koja je zaboravila svoje kršćanske korijene, upravo zbog toga zaborava, Europljani žive bez svoga ujedinjavajućega identiteta. Zato Europa danas nije stvarno ujedinjena, odnosno ona i ne postoji osim kao američka filijala ili filijala kapitalističkoga razuma. Ujedinjenje Europe mora počivati na jednom i za sve europske narode istom (kulturološkom) identitetu kao prethodnoj snazi za stvaranje jedne europske nacije i političke unije. Gledano povijesno i kulturološki, unatoč svoj složenosti europske povijesti i tradicije, europsko zajedničko »mi« uvijek se crpilo iz kršćanstva. To nije značilo obraćenje svih na kršćansku vjeru, nego prije svega prihvaćanje zajedničkih europskih vrijednosti kojima je kršćanstvo bila limfa i snaga.

Kao svoj doprinos dubljem promišljanju važnosti identiteta kao ujedinjavajuće snage Europe, Hrvatski dušobrižnički ured iz Frankfurta na Majni organizirao je godišnji Pastoralni skup hrvatskih pastoralnih djelatnika iz Zapadne Europe upravo pod nazivom »Pitanje (kršćanskoga) identiteta danas«. Zbornik, koji ovdje predstavljamo, donosi u pet članaka šest izlaganja održanih na spomenutom skupu u njemačkom Bergisch Gladbachu krajem rujna 2013. godine. Zbornik je uredio dr. Adolf Polegubić, urednik »Žive zajednice«, a predgovor je napisao svećenik Ivica Komadina, delegat za hrvatsku pastvu u Njemačkoj.

Zbornik je otvoren temom »Identitet postmodernoga čovjeka u europskom kontekstu i kršćanski identitet danas«, autora dr. Nikole Vranješa iz Rijeke. Unutar jednoga članka autor je sjedinio logički te sadržajno povezao svoja dva održana izlaganja. Prvi dio rada donosi autorovu analizu pitanja identiteta u suvremenom europskomu postmodernom kontekstu. Nakon uvodnih analiza temeljnih značajki mentaliteta postmoderne te odraza materijalističko-tehnicističkih poimanja svijeta i života, autor konfrontira mentalitet postmoderne u njegovoj biti s religijom te u tom svjetlu izdvaja pitanja odnosa prema uspjehu, zdravlju i bolesti. Ovakav se početak rada, u kojem se jedan pastoralni teolog upušta u sintezu suvremenoga vremena s filozofskom optikom, čini vrlo plodnim za daljnje promišljanje središnjeg teme rada, odnosno kršćanskoga identiteta danas. Postavljen okvir autora

usmjerava na definiranje krize identiteta, uzrokovanoga ponajprije gubitkom jedinstvenog uporišta (smisla) života postmodernoga čovjeka te njegove individualizacije i nesnalazjenja s globalizacijom. Posebni naglasak autor posvećuje mladima te njihovoj potrebi za identitetom. Treći je dio rada posvećen onom identitetu koji se definira kao kršćanski, s uvodnom tezom kako kršćani mogu pomoći suvremenom čovjeku u obnovi identiteta, samo ako su utvrđeni u vlastitom kršćanskom identitetu. U tom kontekstu nužno je da se kršćanski identitet, kao dar Božji, hrani iz sakramenata i živi te oblikuje eklezijalno. Privatizaciju vjerskoga života, raskorak načela i prakse te gubitak osjećaja crkvenosti autor prepoznaje kao ključne oznake krize kršćanskoga identiteta. Stvara se polovični identitet kršćana, a pogled odgovornih usmjerava se više na na brojnost vjernika negoli na njihovu autentičnost. I ovako shvaćena kriza identiteta može biti prostor početka njegove obnove. Članak je stilski dotjeran i povezan te postavljen teološki-praktično. Vrlo je dobro istaknuta specifičnost kršćanskoga identiteta u odnosu na druge (narodni, društveni i sl.).

Dr. Slavko Slišković iz Zagreba u svojem prvomu radu obradio je temu pod nazivom »Kršćanstvo u temeljima hrvatskoga identiteta: povijesno-kritički prikaz«. Uloga kršćanstva u oblikovanju hrvatskoga identiteta u sebi je široka i višeslojna tematika koja je gotovo lišena mogućnosti sveobuhvatnoga prikaza. Zato se autor u svojem radu želi ograničiti na prikaz ključnih momenata

utjecaja kršćanstva na hrvatski identitet, koristeći tu priliku za detaljniju kritičku analizu nekih od najpoznatijih mitova o istom utjecaju, odnosno o mitovima koji su se tijekom vremena uvrstili u predaju o katoličanstvu kao identitetskoj oznaci hrvatskoga naroda. Tako se analizira te pročišćava mit o tisućljetnoj vjernosti Hrvata Svetoj Stolicu, dostatno pokazujući kako vezanost Hrvata uz Rim nije samo vjerski, nego i strateški te politički odnos potrebe i suradnje obiju strana. Slična hermeneutika vrijedi i za, prema autoru, mit o Hrvatima kao »predziđu kršćanstva«, pri čemu autor dokazuje da je taj naslov plod samovizije hrvatske pozicije, a ne priznanje izvana. U odnosu kršćanstva i hrvatskoga identiteta, dva su područja koja autora posebno zanimaju: razumijevanje (i samosvijest) Crkve kao nositeljice državnosti te uloga Crkve u promicanju jezika i kulture kao stožerima nacionalnoga identiteta. U tom se kontekstu članak osvrće i na osnivanje hrvatskih katoličkih misija u svijetu. Autor je uspio na uravnotežen način ukazati na vrijednost kršćanstva u oblikovanju hrvatskoga identiteta, ali i ukazati na neka problematična mjesta toga odnosa, koja detaljnije analizira u svojem drugomu radu, naslovljenom »Katolički identitet u suvremenoj Hrvatskoj«.

Dr. Slišković ovdje detaljnije prikazuje neke od ključnih momenata utjecaja Crkve na oblikovanje identiteta hrvatskoga naroda. Tako analizira Drugi svjetski rat, u kojem Crkva u Hrvata u načelu ne uspijeva staviti katolicitet

ispred etničke pripadnosti, te kraj rata i dolazak partizana pri čemu se, u svjetlu ideologije marksizma, vjerske zajednice proglašavaju narodnim neprijateljem. Autor dobro povezuje ovaj kontekst s privatizacijom vjere u odnosu na društveni život, te privatizaciju Crkve od strane klerika u odnosu na laike. Te tendencije postaju glavne oznake Crkve u komunističkom razdoblju. S druge strane, u istom se razdoblju Crkva doživljava kao jedina opozicija vlasti i kao takva čuvarica ne samo vjerskoga, nego i nacionalnoga identiteta. Isto razumijevanje Crkve dominira i u Domovinskom ratu. Ne ostajući samo na analizi povijesnih okolnosti, autor se upušta u detektiranje opasnosti koje danas prijete Crkvi u Hrvata: nostalgija za prošlim vremenima te uvoz zapadnih crkvenih iskustava. Autor ide i korak dalje dajući svoju viziju nužnih naglasaka suvremenoga djelovanja Crkve u Hrvata: razvijen socijalni pastoral i angažman, razvoj crkvenih medija i suradnja s medijima, profiliranje Crkve kao vjerske, a ne primarno kao nacionalne institucije... Sadržajna dubina i dalekovidnost ovoga rada pozitivno provocira Crkvu u Hrvata, u svim njezinim dimenzijama, na preispitivanje danas sveprisutne želje da se predstavi kao braniteljica nacionalnih interesa, a što već čini konstitutivni dio u predrasudijevanju Crkve u Hrvata. Posebno je vrijedno čitati pastoralna usmjerenja iz pera profesora crkvene povijesti.

»Nacionalni, kulturni i vjerski identitet Hrvata u Bosni i Hercegovini – izazovi i perspektive« naslov je prvog izlaganja

dr. Ante Pavlovića iz Mostara. U opširnom radu autor razvija i dokazuje svoju tezu prema kojoj je identitet hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini posebno i ozbiljno ugrožen, budući da je hrvatski narod institucionalno i stvarno obespravljen u istoj državi. Drugim riječima, pronalazak političkoga i ustavnoga rješenja za ostvarivanje svih nacionalnih prava Hrvata u BiH preduvjet je očuvanja nacionalnoga, kulturnoga i vjerskoga identiteta hrvatskoga naroda u BiH. Rad je podijeljen u tri poglavlja. Dok se u prvom poglavlju donose teorije znanstvenika o pitanju identiteta danas i njegovih bitnih odrednica (jezik, teritorij, svijest pripadnosti, vjera) kao i razina svijesti identiteta u BiH te se dokazuje da su Hrvati konstitutivni i suveren narod u BiH, drugo poglavlje analizira Dejtonski ustav kao ključnu odrednicu koja otežava ili čak posve negativno utječe na konstituiranost Hrvata u BiH. Uočava se autorov stav po kojem je put za očuvanje i razvoj hrvatskoga identiteta u BiH simetrični konsocijacijski ustroj višenacionalne države BiH, koji treba uključivati teritorijalnu odrednicu i federalizam s pretpostavkom nacionalne ravnopravnosti i suverenosti triju konstitutivnih naroda. U trećem je dijelu rada izdvojeno i predstavljeno sadašnje stanje posebnih područja u kojima se primjećuje neravnopravnost Hrvata, a time i ugrožavanje hrvatskoga identiteta u BiH: hrvatski jezik (kao temeljna odrednica nacionalnoga i kulturnoga identiteta, obrazovanje, kultura i mediji na hrvatskom jeziku). Rad je iscrpan izvor za bolje poznavanje slojevite problematike koja

kao zajednički nazivnik ima neravnopravnost hrvatskoga naroda u BiH, jasno ukazujući da bez političkih i ustavnih okvira u multikulturalnoj sredini i s tri konstitutivna (i suverena) naroda u pitanje se dovodi sam opstanak identiteta hrvatskoga naroda, prepoznatljiva u svojim temeljnim elementima. Jaka je točka rada pokazivanje nužnog odnosa i povezanosti identiteta i politike.

Prikazujući u prvom izlaganju stanje hrvatskoga identiteta u BiH općenito, u drugom izlaganju, naslovljenom »Demokratske promjene i doprinos Katoličke crkve u očuvanju nacionalnoga i kulturnoga identiteta Hrvata katolika u Bosni i Hercegovini«, dr. Pavlović posve se fokusira na ključnu i nezaobilaznu ulogu Katoličke crkve u očuvanju nacionalnoga, kulturnoga i vjerskoga identiteta Hrvata u BiH. Kao jednu od temeljnih teza rada možemo izdvojiti važnost i utjecaj vjerskoga identiteta na trajnost i očuvanost nacionalnoga i kulturnoga identiteta Hrvata u BiH. Vjerski se identitet ne može i ne smije kemijski odijeliti od nacionalnoga. Zato se Crkva u BiH, tamo među Hrvatima prisutna 13 stoljeća, opravdano zalaže za očuvanje hrvatskoga identiteta, dajući – u skladu sa svojim evangelizacijskim poslanjem – poseban doprinos i u oblikovanju identiteta hrvatstva. Autor taj utjecaj vrjednuje pozitivno i presudno i to kroz uloge crkvene hijerarhije u BiH (Nuncijatura Svete Stolice i Biskupska konferencija BiH te Konferencija viših redovničkih poglavara i poglavarica), ističući ponajviše crkve-

no socijalno djelovanje (*Caritas*, Kruh sv. Ante...) te djelovanje u obrazovanju (teološki fakulteti, institut i katolički školski centri) i kulturi (sakralna umjetnost, časopisi, mjesečnici, informativne agencije i radio postaje). Posebnu vrijednost rada vidimo u ukazivanju na nadu koja proizlazi iz činjenice koja je posve evidentna u cijeloj, a napose suvremenoj povijesti BiH: Crkva u Hrvata na prostorima BiH i njezino sveopće zajedništvo klica je i sjeme obnove hrvatskoga identiteta, koje, iako u velikoj borbi, ima nadu u očuvanje i razvoj na istim prostorima gdje danas živi hrvatski obespravljeni narod. Stoga jaku točku ovoga rada pronalazimo u pokazivanju nužnoga odnosa vjerskoga i nacionalnoga identiteta.

Svaki rad ovoga zbornika resi logična smislenost i izvrsna metodološka utemeljenost. Služeći se čitateljstvu razumljivim jezikom, autori nam jasno daju spoznati stavove, kritike i zaključke do kojih su došli tijekom istraživanja. Jake točke svih radova – kao njihov zajednički nazivnik – pronalazimo u vlastitom doprinosu ispravnom vrjednovanju i shvaćanju identiteta te razumijevanju nužnosti obnove identiteta u svim njegovim dimenzijama i na svim njegovim razinama. Pritom postaje razvidno da kršćanski doprinos treba biti i (po) ostati, zbog povijesti i istine, jednim od temeljnih stupova novoobnovljenoga europskog, a time i hrvatskoga identiteta, u čijim se temeljima nalazi Katolička crkva. A Zbornik je dragocjena znanstvena potvrda upravo te činjenice.

Boris Vulić